

נטע נעמן - מגזע היחס

רבינו המחבר רבי יעקב יוקל הירש נולד בסביבת שנת תק"ס, בעיר ואם בישראל לבוב (לעמבערג), לאביו "הרבני המופלג החרף, ירא השם" רבי מרדכי זאב וואלף הירש ז"ל, ולאמו מרת לאה מלכה ע"ה בת הגאון רבי יואל משה לאנדא זצ"ל אב"ד גאליגורי. אביו רבי מרדכי זאב היה תלמיד חכם וירא שמים מרבים, בנו של הגביר התורני מגזע היחס ר' מנחם מענדל הירש ז"ל מעיר לעמבערג.

בין מצד אביו ובין מצד אמו היה רבי יוקל נצר משרשים ממשפחות המיוחסות בישראל, ה"ה משפחת הכהנים רפאפורט ומשפחות הלויים סג"ל הורוויץ ולאנדא, משפחות שממנה יצאו גאוני ישראל וגדוליה, שרי התורה ויושבים על מדין כמו הגה"ק בעל נודע ביהודה זצ"ל, האחים הגאונים הרבי רבי שמעלקא זי"ע מניקלשבורג והגה"ק בעל ההפלאה זצ"ל, והרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זצ"ל ועוד.

אמו של זקנו ר' מענדל הירש מרת אסתר היתה בתו של רבי שלמה הכהן רפאפורט זצ"ל אחי הגאון הנודע רבי חיים כהן רפאפורט זצוק"ל מלבוב בעמח"ס שו"ת רבינו חיים כהן, בני רבי שמחה כ"ץ רפאפורט אבד"ק לובלין ומנו"כ בעיר שעברעשין. אבי אמו של רבינו המחבר, רבי יואל משה סג"ל לאנדא אבד"ק גאליגא היה בנו של רבי נפתלי הירץ לאנדא אב"ד זוואליען, שהיה שני בשני עם הגה"ק בעל נודע ביהודה זצוק"ל. רבי נפתלי הירץ לאנדא מזוואליען היה חתנו של רבי משה הלוי הורוויץ זצ"ל אחיו של הגאון המפורסם רבי יצחק הלוי אבד"ק אה"ו הנקרא רבי איציקל האמבורגער זצוק"ל, שהיו בני הגה"ק רבי יעקב יוקל הורוויץ אבד"ק גלינא, בן רבי מאיר הלוי מטיקטין הנודע בשמו 'מהר"ם טיקטין'.

בהקדמת ספרו 'ברכת יעקב' מתאר רבי יעקב יוקל אפס קצוה מתרומת מדותיהם של אביו וזקנו וכותב:

ובטחוני במאמר חז"ל (ב"מ דף פ"ה א') אשר התורה מחזרת על אכסניא שלה וע"כ עיני צופיות אשר זכות אבותי יעמוד לי ולזרעי ולאחי יחידי ולזרעו עד עולם לבל יסירו ח"ו מהתורה והמצוות כי אבי ז"ל המופלג בתורה החרף וירא השי"ת מו' מרדכי זאב וואלף הירש בהרב המופלג בתורה ויראה ומעשים טובים בצדקה ובגמילות חסדים הגביר מו' מנחם מענדל הירש ואשתו היא אם אבי הצנועה הצדקת זווגו כדומה לו בצדקה ובמעשים טובים וגמילות חסדים בלי שיעור מרת חוה ע"ה היא היתה כמעט אם כל חי כל איש יצוק לו וצר לו בגוף או בממון אליו ולפניה שפך שיחו ועד מהרה הושיטה לו ימינה וזרועה הוא תמכתהו ותהי' לבעלה הנ"ל לעזר ולא לנגד ח"ו ואבי זקני מו' מנחם מענדל הנ"ל הי' נכד להרב הה"ג המפורסים מו"ה ברוך ז"ל והי' נקרא ר' ברוך בר' מענדל בר' הירץ ויחוסו רבו למעלה ראש.

במעלליו יתנבר נער

רבינו נקרא על שם זקנו רבי יעקב יוקל הלוי הורוויץ מגלוגא שהיה מפורסם בשם 'רבי יוקל בעל שם', וכבר מנעוריו ראו בו כי לאילנא רברבא יתעביד, ויגדל הנער ויתחבר לגאוני העיר לבוב מולדתו,

הערות

ושם למד אצל הגאון רבי נפתלי הירץ סוחאסטוב זצ"ל ראב"ד לבוב תוך העיר, "ורבו חיבבו יותר מכל תלמידיו".

בהקדמתו מתאר המחבר הקשר עם רבו זה, וז"ל:

אברך את ה' יוצרי ובוראי אשר יעצני, ושם חלקי מיושבי בית המדרש, ולא שם חלקי מיושבי קרנות, ובימי נעורי זכיתי ללמוד לפני אדמו"ר הרב הגאון אמתי החריף העצום ובקי בש"ס ובכל הראשונים ואחרונים, המפורסם בחריפתו ובצדקתו וחסידותו, כקש"ת מו' נפתלי הירץ סוחסטאוו זצלה"ה, שהי' ראב"ד ומ"מ פה לבוב תוך העיר, והרבה קבלתי ממנו, ומאד הייתי יקר בעיניו, וכמה פעמים אמר שבטוח הוא כי אנכי אהיה לאילן גדול, ומנועם תורתו וחריפתו השביעני והרוני, יותר מכל חברי אשר למדנו אז אצלו, וכאב את בנו אהבני.

הרבה שנים לאחר שלמד בישיבת רבו, זכר את תלמודו מה שלמד ממנו, ולכבוד רבו העתיק כמה מהחידושים עלי גליון ספרו, וכמו שכתב בהקדמת ספרו:

והגאון הלזה, מגודל צדקתו וחסידותו, לא אבה להפריע עצמו משקידתו ומהתמדתו בתורתנו הקדושה, בכתיבת עלי גליון חדושי הנעימים והמופלאים, כי כל היום לא פסק פומיה מגירסא, ועל כן אמרתי אל לבי, אנכי אקיים כיבוד רבי, ולעשות מזכרת לאותו צדיק, ולמען יהיו שפתותיו דובבות, יגעתי והעליתי על זכרוני, דברי תורה וחידושים אשר שמעתי מפה קדשו, ואשר קבלתי ממנו, כל אשר נשאר בזכרוני מאז, ורשמתי אותם עלי גליון, ופה בחיבורי זה אביאם בשמו, למען יהיה לאותו צדיק למזכרת, ולי אני תלמידו לזכות ולצדקה, וגם זכותו יגן עלי כל ימי חלדי, ולזרעי ולזרע זרעי עד נצח.

בתשובה אחת שכתב לרבו¹ לאחר שתיאר את רבו בתוארים מופלגים:

לאדמו"ר הרב הגאון אמיתי החריף העצום ובקי בכל הש"ס ופוסקים, צדיק וחסיד נ"י עה"י פ"ה בוצינא קדישא חסידא ופרישא גדול מרבן שמו מפארים בכל קצוי ארץ כקש"ת מו"ה נפתלי הירץ סאכאסטאוו ראב"ד ומו"צ ומו"מ דק"ק לבוב בתוך העיר" דן התלמיד לפני רבו ומתחיל באלו הדברים "הנה עלה ברעיוני הקושיא ששמעתי בעת לימודי אצל אדמו"ר", וכן במקו"א² מזכיר את דברי רבו ששמע ממנו בעת לימודו אצלו, ובלשונו "אמנם הנכון אשר שמעתי דבר יקר מכבוד אדוני מורי הרב הגאון האמיתי בקי בש"ס ובפוסקים המנוח מוהר"ר נפתלי הירץ סאכאסטאוו זצ"ל בעת למדתי אצלו". כמו כן מעתיק המחבר מחידושי שנתחדשו אצלו עוד בימי בחרותו³.

צוה ישועות יעקב

בהיותו מאריות שבחבורה בעיר לבוב, זכה גם לקבל תורה מפי המרא דאתרא הגאון רבי יעקב משולם אורנשטיין זצ"ל בעל 'ישועות יעקב', ובנו הגאון רבי מרדכי זאב אורנשטיין זצ"ל.

~~~~~ הערות ~~~~~

ב. חלק חושן משפט תשובה י"ד

ג. שם סי' ז'

ד. ראה חלק חושן משפט סי' י"א שכותב "פה אציג מעט מה שנשאר בזכרוני מה שחדשתי עוד בימי בחרותי ויען שעריבים עלי איש עשונות ילדותו ע"כ אציג מעט מנהם"

וכך ממשיך המחבר וכותב בהקדמתו:

ובעודנה אשר למדתי אצל הגאון הלזה, נתנני ה' לחדד לפני מרן רב האי גאון וכו' רשכב"ה בעל ישועות יעקב זצ"ל, ולפני בנו הגאון אמתי וחריף עצום מוהר"ר מרדכי זאב זצ"ל, ובשתי ידיים קרבוני, וכבן הייתי בעיניהם, ואם כי עוד צעיר הימים הייתי, רבות קבלתי מהם, מבארות מים חיים שאבתי ושתייתי לרויה, ואף גם זאת הטו חסדם עלי, להציע לפניהם אשר חדשתי, והיו לי למורים את אשר נכון ואשר איננה נכון, אשר יהיה לבא"ר ואשר יהיה לבע"ר, ואשר הוטב בעיניהם קלסוה".

רבינו המחבר החזיק א"ע כל ימיו כתלמיד מובהק של הישועות יעקב, כפי שמתארו בכל מקום "מורי הישועות יעקב", ובונה את חידושיו עפ"י הקדמות ודברי רבו.

וכן מזכיר חידושים מידידו הנאמן הגאון רבי מרדכי זאב זצ"ל, כמ"ש בתשובה להגאון רבי אברהם יענער ראב"ד קראקא עם השגה על מה שכתב בספרו שו"ת ברכת אברהם: "הן בתשובה כ"ג הביא מר קושית הגאון אמיתי ר' מרדכי זאב אורנשטיין" והמחבר מעתיק קושיא שהקשה הגאון ז"ל על דברי מהרמ"ז, וע"ז כתב: "ואני אומר דבמחילת כבוד הדר"ג אין התחלה כלל לדבריו ודברי הגאון מהרמ"ז א"ש נכונים מאד".

בהיותו קשור אל הישועות יעקב, זכה לקבל ממנו כתב הורמנא בהיותו אך ורק בן י"ז שנה, והיה יוצא ונכנס בבית הגאון וזכה להיות במחיצת רבו שעות ספורות לפני פטירתו, כמו שמספר לנו הגאון רבי יצחק ווייס הי"ד ראב"ד ווערבוויי בספרו אלף כתב:

ר' הרש מאיר שו"ב מניימארקט הגיד לי שסיפר לו הגאון ר' יוקל ז"ל אב"ד משם, שהוא קיבל הורמנא מהגאון 'ישועות יעקב' כשהיה בן טו"ב שנה. ושהוא ביקר אצל הג' מאה"ג ההוא איזה שעות לפני פטירתו והוריד דמעות, והגאון אמר אליו שמסדר לעצמו כעת הלכה ותוס' אשר ידרוש בו בשמים.

עוד מספר שם:

שהגאון החות דעת זי"ע היה בביקור אצל הג' 'ישועות יעקב', והיה פלפול גדול ביניהם, ובא הגאון ר' יוקל הנ"ל למקום ישיבת הגאונים, ואמר להחוד"ד שיש לו קושיא חזקה להקשות, ואמר לו החוד"ד שיקשה, ואמר כסף מנלך? שזאת היא קושיא שלו - וענה החוד"ד ז"ל אליו, קושיא זו יהיה קשה לך כל ימי חיך, וכן היה שכל ימיו חי הג' ר' יוקל בדוחק ועניות¹.

רבינו כותב בחידושי² שבימי חורפו היה לו גם קשרי תשובות עם מחותנו הגה"ק החתם סופר זי"ע, וזה לשונו:

והנה בימי חורפי כתבתי תשובה ארוכה בדברי הט"ז הנ"ל אשר הבאתי בתחילה להגאון בעל חתם סופר מחותני. והשיב לי תשובה להודיעני דרך תשובה וכתבתי לו עוד הפעם להסיר מעלי תלונותיו. ואולם הכל נאבד ממני ולא מצאתי באמתחת כתבים שלי רק מעט מזעיר ממה שכתבתי לו פעם שנית.

הערות

ה. חושן משפט סי' י'

ו. אלף כתב אות ג

ז. שם אות ה'

ח. חלק אבן העזר סי' ו'

ויבן לו בית

כשהגיע לפרקו נשא רבי יוקל בזיווג ראשון את נכדתו של ר' בעריש יעקעלס ז"ל מבראדי אחיו של ר' שמואל יעקעלס^ט ממשפחת באב"ד המפורסמת. בתקופה ההוא כאברך צעיר התגורר בעיר בראדי, וזכה להסתובב בין חכמי בראד המפורסמים, והיה לו מהלכים בין הגאונים ובמיוחד זכה להכיר את ש"ב הגאון רבי אלעזר לאנדא זצ"ל נכד הנודע ביהודא ואב"ד בראדי בעמח"ס יד המלך על הרמב"ם, וכמו שכתב בעצמו:

והנה אנכי ידעתי גודל גאונו וחריפתו מבעל המחבר יד המלך עודנו בימי עלומי בהיותי בק"ק בראדי הייתי בין המהלכים העומדים לפניו וידעתי דרכו בקודש להטביע על יסוד מוסד דבריו.

אחרי חתונתו עסק במסחר, אבל נהפך עליו הגלגל ואבד הונו, וכפי המסופר לעיל תלה זאת בהקפדתו של ה'חוות דעת', אולם בכל זאת לא מש מאהלה של תורה, כדבריו בהקדמתו:

ואם אחרי כי נהפך הגלגל... ואנכי נודדתי מעיר מולדתי, ונהפכו עלי סיבות שונות, פעם עשרתי ומצאתי און לי, ופעם אבד עושרי, חלפו ועברו עלי עתות שונות אשר אין לשער, בכל אלה בצל תורתנו הקדושה ישבתי, ולא משתי מאהלה, ופריה תמיד היה מתוק לחכי, ועם תלמידים שונים למדתי, ופעמים רבות הרציתי דברי לפני גדולי חכמי ישראל אשר היו אז, והיו דברי חביבים בעיניהם עד לחדא, ואחרי כן רבו השואלים ממני דבר ה' זו הלכה, והשיבותי להם כיד ה' הטובה עלי....

אחר פטירת אשת נעוריו^א, נשא בזיווג שני עם האשה החשובה מרת אסתר ע"ה בתו של הצדיק החסיד הגביר רבי יצחק ווייס זצ"ל מגארליץ (חותנו של ה'כתב סופר') הרבנית אסתר עזרה לבעלה כאשת חיל, כדי שיוכל לישב וללמוד מתוך מנוחת הנפש וכה מזכירה בהקדמתו:

ראיתי לקבוע ברכה לעצמי ובשרי, היא האשה אשר עמדי הצנועה והחסידה אשת חיל יראת ה' היא תתהלל, מרת אסתר בת הרב המופלג הגביר מו"ה יצחק ווייס זצ"ל מק"ק גארליץ, והיא היתה כמירמי עול עסק מו"מ מעלי, ישלם ה' פעלה ותאריך ימיה ושנותיה בטוב ובנעימים, ותזכה לראות בשמחת פרי בטנה אמן.

על כס הרבנות

בשנים הראשונות כשקרני הצלחה במסחר האירה לו פנים, סירב לעמוס על שכמו עול הרבנות, ורק כשהתרושש מנכסיו הסכים לכהן כרב דמחוז גארליץ שהיה נקרא אז בלע"ז קרייז-ראבבינע"ר, וכמו שמספר לנו בהקדמת ספרו:

~~~~~ **הערות** ~~~~~

ט. לשון המחבר בהקדמה, הרבה פרטים נוספים על משפחת חותנו מזיוו"ר לא ידועים לנו, בספר דעת קדושים לתולדות משפחת הכהנים ראפאפארט (עמוד 120) מביא שר' בעריש יעקעלס היה בנו של רבי יעקב באב"ד מבראדי, חותנו של הגאון רבי יצחק הלוי הורוויץ אב"ד אה"ו, המפורסם בשמו "רבי איציקל האמבורגער" ואבי אביו של הגאון רבי יהושע העשיל באב"ד זצ"ל בעמ"ח ספר יהושע אביהם של משפחת באב"ד המפורסמת ברבניה.

י. חלק חושן משפט סי' כ'

יא. את התאריך המדויק בה נשא בשנית לא ידוע לנו, אולם כבר בשנת תר"י היה חתנו של ר' יצחק ווייס מגארליץ כמו שנראה מתשובת גיסו בעל כתב סופר שנדפסה בספרו שו"ת כתב סופר חושן משפט סי' כ"ז

בימי חורפי לא רציתי לקבל עלי עול ומשא עבודת הרבנות כי עתיר נכסי הייתי ולא רציתי לא לעבוד חנם וגם לא לקבל פרס ולהנות מכבוד התורה כל עוד שלא הייתי נצרך לה, אך אחרי כי נתרוקן כל הוני ונאבד רכושי הייתי מוכרח לקבל עלי משרת רבנות דמחוז דק' גארליטץ.

בענין הרבנות בגארליץ, הזכרנו שנתקבל כרב המחוז גארליץ שהוא היה כמו רב בגלילות העיר גארליץ, וכן מצינו שמו בתור רב המחוז ברישומי אזרחיות ובספרי הזמן י, וסיפר הרה"ק מהר"י מפשעווארסק זצ"ל שלאחר שנתפנה כס הרבנות בעיר גארליץ יד"רצה רבי יוקל להתקבל שם כרב, וכיון שגארליץ השתייך לגלילת העיר צאנז הביע את מבוקשו להגה"ק בעל דברי חיים זצ"ל, ואמר הדברי חיים שרבי יוקל לא יהיה רב בגארליץ ואמר אחד להדברי חיים זי"ע, הלא הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע אמר, שהכריזו בשמים שאכן יתקבל רבי יוקל לכהן ברבנות גארליץ, אמר על זה הדברי חיים, מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע, ומלפנים היה נהוג "אז ווען מען האט געדארפט עפעס אויסרופן, פלעגט דער פויקער ארום גיין אין די שטאט און אויסרופן, און די יונגלעך פלעגן לויפן נאך די פאליציי וואס האט געקלאפט אין פויק, און זיי האבן אוודאי נישט פונקטליך אויסגעהערט. און געווענליך ווען איינער הערט האלב, לייגט ער צו דאס איבריגע, און יעדעס יונגל האט פארציילט אנדערש". כמו כן הוא בשמים מכריזים שמה איזה דבר, וכל מלאך במקומו שומע אחרת, וקצת באים לשמים ושואלים למלאך על דבר ההכרזה, המלאך אומר כמו ששמע הוא. אבל אני אוחד את הפויקער בעצמו, והנני שואל אותו וואס האסטו געפויקט. – היינו שהדברי חיים אמר, שמה ששמע הוא ברור יותר.

אחר כך בשנת תרכ"ח נתקבל על ידי הרה"ק בעל דברי חיים זצ"ל לכהן כאב"ד בעיר ניימארק (ניימארקט, כהיום 'נאווי-טארג' במדינת פוילן) שהיא שוכנת בגבול מדינת גאליציע, קרוב למדינת אונגארן והשתייכה לגלילות העיר צאנז. לפני בואו של רבינו לא שימש בניימארק רב רשמי, רק מצינו שהיה שם דומ"ץ בשם רבי חיים קארנגוט ואחריו רבי משה פערלמאן שכנראה ניהלו שם הדברים הרוחניים בעיר.

כשנתקבל לעבוד עבודת אב"ד בעיר ניימארק, לא היה לו שם אח וריע, והכיר טובת פני העיר ונכבדיה בהעלות על לוח ספרו בהקדמתו את הקירבות שקירבוהו, וכה דבריו:

אח"כ נתקבלתי לרב בק"ק ניימארקט והגליל עיר היושבת על הספר בין מדינת גאליציען ובין מדינת אונגארין וכבואי שמה הייתי כגר בארץ נכרי' כי אין לי שמה לא קרוב ולא גואל לא אח ולא ריע ואם כי אנשיה ויושביה המה ישרים ותמימים המה עמדי וכבד יכבדוני אך כל איש לדרכו יפנו ואין חולה מהם עלי והשי"ת נתן בלב

~~~~~ **הערות** ~~~~~

יב. בתשובה משנת תר"כ שנדפסה בספר ישועת יעקב אה"ע סי' קט"ז תשובת נכד המחבר, מתארהו הגרצ"ה אורנשטיין אב"ד לבוב בתור "אבד"ק גארליטץ ואגפיה", ואילו הגאון בעל שואל ומשיב זצ"ל בתשובה אליו משנת תרכ"ב שנדפסה בשו"ת שו"מ מהדו"ג ח"א, מכנהו "מ"ץ בגארליטץ"

יג. ספר י"ג אורות

יד. ככל הנראה היה זה בשנת תרט"ז לאחר שהגה"ק בעל ייטב לב זצ"ל עבר מגארליץ למלאות מקום אביו ברבנות העיר דראהביטש זצ"ל, ועל מקומו נתקבל אחיו הצעיר רבי שמואל ט"ב זצ"ל כאב"ד גארליץ

טו. כן כתב באלף כתב אות ח'

טז. כן מצינו בספרים אזרחיים מהשנים תרכ"ב-תרכ"ו

אנשים נכבדים גבירים ושועים אשר עין השגחתם עלי והמה הגביר המושלם נגיד ונדיב מו"ה שמואל גליקסמאן נ"י מטשארנא דונאיעץ והגביר המופלג המושלם נגיד ונדיב מו' יעקב גאלדפינגער נ"י והגביר המופלג נמשלים נגיד ונדיב מו' אהרן מאנדל נ"י והגביר המושלם נגיד ונדיב מו' אליעזר הערץ נ"י והגביר המושלם מו' אליעזר סירופ אלה בחורי נכבדי עירינו המה בתומכי נפשי הן בדבר מחיית ביתי ופרנסתי לבל יחסר המזג והם המה לי למגן וצנה לבל יריע אויב לי ישלם ד' פעלם ותהי משכורתם שלימה ויבלו ימיהם ושנותיהם בנעימים ובעושר ובכבוד וכל טוב סלה אמן.

לאחר פטירת רבינו בשנת תרמ"ד מילא מקומו כאב"ד ניימארק הגאון רבי חיים דוב שטארך זצ"ל שישב שם עד לפטירתו בשנת תרצ"ב.

בצל הרה"ק מצאנז זי"ע

אחרי פטירת רבו הישועות יעקב, החל לנסוע אל הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע, שהיה קרובו, מרן הד"ח היה מקרבו מאוד והתפלפל עמו בכל פעם שבא אליו, וכמו שכתב בהקדמה לספרו:

ואחרי אשר זכיתי לחופפני תחת צל אברת חסידות מרן הגה"ק אדמו"ר מ' חיים האלבערשטאם זצ"ל האבד"ק צאנז, ובכל עת בואי לפניו פלפל עמי בתורה ובחכמה, והיה לי עמו פתחון פה בשאלות ותשובות".

פעם הטיל עליו ה'דברי חיים' לברר הלכה בענין מי שנשא אשה נכפה, ולכתוב על כך להגאון רבי שלמה קלוגער זצ"ל, וכמו שכתב המחבר" בלשונו: " והנה שאלה זו נצטויתי מהרב הגאון הקדוש אדמו"ר אבד"ק צאנז לחוות דעתי העניה בזה ולהציע דברי אשר חנני ד' אותי לפני הרב הגאון רש"ק מבראד ונועם פקידתו שמרה נפשי".

בשו"ת 'שם הכהן' י"י להגאון רבי שמואל מאיר הכהן האללענדער אב"ד אמסאנא, נדפס תשובת ה'דברי חיים' אל רבי יוקל הירש, בענין ביטול בששים נגד היוצא או הנבלע, והדברי חיים לאחר שמתאר את רבינו "לכבוד ידידי המאור הגדול מוה"ר יוקל נ"י", נראה שמסכים ומבטל את דעתו לדברי רבינו המחבר, על אף שכבר פסק וכתב תשובה שלא כדבריו, מכל מקום עד שאינו מוצא את טעמו ונימוקו הוא חוזר מפסקו ומסכים לדברי רבינו. והוסיף הרב מאמסאנא שהתשובה העתיק מעצם כתי"ק של מרן הד"ח שהיתה מונחת בקלויזבורג אצל ר' מאיר בנו של רבינו, ושגם הדרכי תשובה ביור"ד סי' צ"ב מביא שראה את התשובה אצלו.

ולאחרונה נדפס קובץ תרשישי"ט ושם נמצא העתק ממכתב שכתב הרב מאמסאנא אל הגה"צ מהרשי"ש רובין-האלברשטאם אב"ד צעשינוב בענין התשובה הנ"ל וזה לשונו: "באמת בזה התשובה היה פלא גדול, שהיה לו להד"ח ויכוח עם ש"ב הרב הגאון ר' יוקל הירש אב"ד ניימארק בעהמח"ס שו"ת ברכת יעקב, וכאשר בא הה"ק הדברי חיים לביתו היה מעיין בזה הדין וראה שהצדק עם הגאון ברכת

~~~~~ **הערות** ~~~~~

יז. אבן העזר סי' ט"ו

יח. סימן י', התשובה נדפסה גם בלקוטי תשובות דברי חיים סי' י"ד

יט. ממוכרי כתבי הגה"צ מהרשי"ש רובין-האלברשטאם זצ"ל מצעשינוב ברוקלין - קובץ ה' כסלו תש"ע

יעקב השיב לו זה התשובה שהפסק הוא כמו"ש הק' ר' יוקל ז"ל עד שימצא התשובה שלו מה שכבר פסק להיפך". והוסיף הרב מאמסנא "והמעשה היה כן, שהג' בעמח"ס ברכת יעקב בא לה"ק הדב"ח ז"ל בעת שהיו שניהם בדרך באיזה נסיעה, וביקש מהה"ק הדברי חיים שיתן לו איזה רבנות שאין לו פרנסה^כ, ואמר הגר"י שאפשר ירא הד"ח שאין ביכלתו להוראה, יבחון אותו אם בקי בהוראה, על כן שאל אותו הד"ח זהו השאלה והיה ויכוח ביניהם בענין זה, ואח"כ בבואו לביתו וראה הד"ח הודה לו על האמת שהוא כמו שאמר הג' ר' יוקל, ומזה נוכל לראות צדקתו של הדב"ח ז"ל, שלא היה לו בושה להודות על האמת למי שקטן ממנו" עכ"ל

מלבד התשובה הנ"ל החליף רבינו שאלות ותשובות נוספות עם הדברי חיים^{כא}, וכמו שכתב בעצמו שבכל פעם שהיה בא בצלו של הדברי חיים, פלפל עמו בדברי תורה, ואף זכה לקבל ממנו הסכמה בכתב להדפסת ספרו, היה זה בשנת תרל"ג בפעם אחת שבא לשבות בצאנז, והראה להד"ח מחידושי תורתו שהיו לשביעת רצון רבו, וכמו שכתב הד"ח בלשונו בהסכמה:

ידידי הרב הגאון החריף מוה' יוקל נ' האבד"ק ניימארקט נקרה לשבות פה בש"ק העבר והראני יקר ערך מלאכתו בתורה אשר יגע ומצא מדה גדושה בפלפולא נאה ציצים ופרחים וראוים להשתעשע בהם.

דולה ומשקה מבאר מים חיים

בספר מקור חיים לתולדות הד"ח, נזכר רבינו בין אלו שבאו להסתופף בצאנז בצל הקודש בחג השבועות, בין החסידים בצאנז היה ידוע^{כב} שהדברי תורה שאמר הרה"ק מצאנז זי"ע ביום השבועות בשעת מנהג אכילת הקרעפלי"ך שהיה נקרא בשם 'קרעפי"ל פשעטי"ל', היה בחריפות ועמקות שקשה היה להבין, והרבה פעמים אמרו שלא הבינו את כל הפשעטיל רק שנים מהשומעים, והם היו "רבי יוקל ניימארקער והבערעגסאזער רב"^{כג}.

כמו כן נשארו בכתובים כמה פנינים ומ"מ שהיה לו בין רבינו עם הדברי חיים, בספר 'פי צדיק' כ"ד כתב המחבר: "בכתבי אאמו"ר זצללה"ה מצאתי כתוב שפ"א הי' הרה"ג ר' יוקיל אבד"ק ניימארק בצאנז, אמר הד"ח כל הצטדקות של יצחק אבינו הי' משום שבלילה ישנים ועשה חשבון ואמר פלגא עלי ופלגא עלך (כדאיתא במס' שבת דף פט:) מה נעשה אנחנו שאין אנו ישינים כלל".

בספר 'חמדה גנוזה'^{כה} מביא מהרב מגראבאוויץ ממה שהעיד הדברי חיים על גדלות הישמח משה זי"ע:

~~~~~ הערות ~~~~~

כ. אולי זהו אותו הפעם שרצה רבינו שהד"ח ישתדל למענו בעד הרבנות בעיר גארליץ, כמ"ש לעיל בשם מהר"י מפשעווארסק זצ"ל

כא. תשובות אליו בשו"ת 'דברי חיים' (ח"ב אה"ע סי' לב; חו"מ סי' א; ובליקוטים והשמטות סי' יד). תשובותיו אל הדברי חיים (עם תשובתו אליו) נדפסו בספר 'ברכת יעקב' (אה"ע סי' יד-יז).

כב. מסיפורי הגרא"ד פרידמאן שליט"א אב"ד בעלזא-מאכנובא בלאנדאן יצ"ו, נדפס בספר 'מפי ספרים וסופרים' ח"ב עמ' רל"ה

כג. הוא הגה"ק בעל קול אריה זצ"ל שהיה נוסע מדי שנה בשנה לצאנז על חג השבועות

כד. ברוקלין נ"י. תש"ן, שלשה שריגים, עמ' רח"צ

כה. ח"א עמוד קט"ו

פ"א הפליא מאוד א"ז מצאנו את א"ז הה"ק מאוהעל ז"ל איך שהיה גדול ולמד היטב, ועמד באותו מעמד ר' יוקל ניימארקער, והעיר ר' יוקל שהיה לומד כדרך הרבי (הד"ח), השיב לו א"ז חלילה, כדרך מו"ח (הבורן טעם) ז"ל.

עוד הביא שם סיפור נחמד וז"ל: "כ"ק א"ז [מצאנו] ז"ל כתב בהסכמה על הספר 'דעת קדושים' מהרב מראזלע "כמעט ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים", ושאל הגאון ר' יוסף שאול אב"ד לבוב לר' יוקל ניימארקער מדוע כתב א"ז דברים אלה, והשיב לו, ששמע מא"ז שלכל צדיק צריך להיות איזה גילוי מאברהם אבינו, וצדיק היותר גבוה יש לו גילוי אברהם אבינו במדרגה גדולה, אבל עכ"פ כשאין לו כלל גילוי אברהם אבינו ע"ה אינו צדיק, ואמר ר' יוקל, שגם חכמת הקבלה הוא על דרך זה, שכל מי שהוא צדיק יותר יוכל ללמוד קבלה ביותר, וא"ז הי' עניו מאוד, והי' מחזיק להרב מראזלע לקדוש, וממילא הי' מוחזק אצלו שהרב מראזלע יש לו ידיעה יותר בלימוד הקבלה.

אח"כ סיפר ר' יוקל לפני א"ז כל הדיבורים הנ"ל, ואמר לו א"ז שלימוד הקבלה אינו ע"ז האופן, אלא שאין אדם יכול ללמוד קבלה רק כשיש לו אחד שמגלה לו הראשי פרקים, ואם אין לו מי שיגלה לו הראשי פרקים, היינו הדרך אשר ילך בה, אי אפשר לו לידע קבלה. "וראיתי הרבה מחברים בקבלה און זיי האבין נישט געוויסט פון זייער הענד און פוס צו זאגין (לא מצאו ידיהם ורגליהם בהבנת הענינים) מחמת שלא הי' להם מי שיגלה להם הראשי פרקים. וכשהייתי אברך באו לידי ספרי קבלה, ודמיתי אז שאוכל ללמוד בהם וגם נפשי חשקה ללמוד, ונסעתי לראשי פרקים, והשיב לו הן אמת שאתה צריך ללמוד זאת, אבל הלא לא תבין, בוא ואלמד עמך הראשי פרקים, ומאין אנכי יודע, אני למדתי אצל הבארדיטשאווער, והבארדיטשאווער למד אצל הרבי ר' בער ז"ל, והרבי ר' בער למד אצל הבעל שם טוב ז"ל, והבעש"ט למד מפי אחי' השילוני ומפי אלי' שהם למדו מפי משה רבינו ע"ה על הר סיני. הוא מסר לי הראשי פרקים ואמר לי כיצד ללמוד, ומאז אני לומד קבלה. גם הראזלער ידע, גם הוא למד הראשי פרקים אצל רבי. והנה אם יודעין הראשי פרקים, לומד כל אחד בשוה, אבל הבנה אי אפשר לו לאדם להיות אלא עד כמה מען ארבעט זיך אויס (שעובד על עצמו ומזדכך בעבודה), עכ"ל.

"שאר בשרי"

המעין בתשובותיו יראה שרבינו המחבר מתאר את הרה"ק מצאנו בתואר "שאר בשרי", וכדאי להביא מה שרשם לעצמו זקנינו הרה"ח ר' אברהם אבא הירש ז"ל היחוס של שני גדולי עולם איך היו קרובים זה לזה, וז"ל:

בספר 'ברכת יעקב' מזקיני זצ"ל זי"ע תמצא כמה פעמים בשאלות ותשובות ל'נודע ביהודא' ול'דברי חיים' זצ"ל כותב 'שאר בשרי', לכן למען ידעו דור אחרון השתלשלות וקרבת המשפחה לשני גדולי הדור זי"ע ארשום מה שקבלתי מיודעי דבר.

בעל המחבר ספר 'נודע ביהודא' הגאון רבי יחזקאל לאנדוי זצ"ל אב"ד ק"ק פראג קרא ספרו על שם אביו הגדול ר' יהודא סג"ל לאנדוי נשיא הלויים זצ"ל זי"ע. להגאון ר' יחזקאל הי' לו אח ר' אברהם זצ"ל, וה'דברי חיים' וה'ברכת יעקב' הם מיוצאי חלציו.

(א) רבי אברהם לאנדוי, (ב) בנו רבי נפתלי הירץ אב"ד זבאליען, (ג) בנו ר' יואל משה סג"ל לאנדוי אב"ד גלינא, (ד) בתו מרת לאה מלכה, (ה) בנה רבי יעקב יוקיל ה'ברכת יעקב'.

(א) רבי אברהם לאנדוי, (ב) בנו רבי חיים לאנדוי מבראד, (ג) חתנו רבי ישעי' הלוי הורוויץ מבראד, (ד) בנו רבי שמחה מבראד, (ה) בנו רבי ארי' ליבוש מטארניגראד, (ו) בנו רבינו חיים בעל 'דברי חיים' מצאנז זי"ע.

הרי לפניך ברור מללו ענפי עץ אבות מגזע אחד, דרך הגאון רבי אברהם לאנדוי זצ"ל. זקנינו ה'ברכת יעקב' דור חמישי, וה'דברי חיים' דור שישי, וה'נודע ביהודה' דור שלישי.

עם גדולי דורו

דורו של רבינו המחבר היתה דור דעה של רבנים וגאונים באונגארן וגאליציע, ויעקב איש תם יושב אהלים, רבינו אוה לישיב באהלה של תורה ונחשב היה בעיני גדולי הדור, כגאון וחריף ובעל הוראה מובהק, כמו שמצינו מפייהם ומפי כתבם ממה שנשארו לנו מתשובות בספרי זמנו, ומהסכמות החשובות שקיבל להדפסת ספרו.

כמו שהבאנו זכה רבינו בימי חורפו להיות בקשרי כתובים עם הגאון בעל חתם סופר זצ"ל, לדאבונינו נאבדה התשובה שקיבל המחבר מהחתם סופר, אולם בספרו של בנו וממלא מקומו, מרן הכתב סופר זצ"ל¹ שהיה גיסו של רבינו בהיותו חתן חותנו הנגיד ר' יצחק ווייס מגארליץ, נמצא תשובה אחד שכתב לגיסו רבינו ביום י"ב כסלו תר"י, וזה לשונו:

שיל"ת פ"ב כאור בוקר ליום ה' י"ב כסלו תר"י לפ"ק. לדזיו ליה שלום, נופך ספיר ויהלום, ה"ה כבוד ידידי גסי הרב המאור הגדול, חריף ובקי ובעל פיפיות, יפ"ת כש"ת מו"ה יעקב יוקל נ"י, בשבת תחכמוני בק"ק גארליץ יע"א.

ומפלפל על דבריו בסוגיא דהיזק שאינו ניכר באריכות נפלאה ובשירי ידידות.

בשנת תרל"ט כשרצה רבינו להדפיס את ספרו ברכת יעקב כבר לא היה הכתב סופר בחיים, וקיבל אז הסכמה מאחיו רבי שמעון סופר אב"ד קראקא בעל מכתב סופר שכותב בהסכמתו:

ראשון לציון הנני לדבר מצוה וכבוד התורה, לתמוך ידי תלמיד חכם, ה"ה מחותני הרב המאור הגדול הגאון החריף המפורסים מ' יעקב יוקיל נ"י, להוציא לאור ספרו אשר כתב, קושר קשרים ומפרק הרים, בפלפולא מישר הדורים, שנונים חדודים וישרים, משמחי לב ונפש עמלה עמלה בו....

כבר הבאנו שרבינו המחבר נשאל מאת רבו הדברי חיים להציע שאלה בפני הגאון רבי שלמה קלוגער זצ"ל, והשיב לו נאמר ע"י מהרש"ק זצ"ל והיא לו נדפסה בספרו שו"ת קנאת סופרים² בישוב על קושיא שהקשה המחבר על מה שכתב בספרו נדרי זריזין, בנוסף על שאלתו בענין היתר חרם דרגמ"ה.

הערות

כז. שו"ת כתב סופר חו"מ סי' כ"ז

כח. בהשמטות לספר נדרי זריזין סי' י"ג

כמו כן מצינו שהמחבר היה בקשרי כתובים עם גאוני עיר מולדתו רבני לעמבערג, ה"ה הגאון בעל שואל ומשיב זצ"ל וז"ל והגאון רבי צבי הירש אורנשטיין זצ"ל בעמח"ס שו"ת ברכת רצ"ה, שגם כתב הסכמה להדפסת ספרו ברכת יעקב, ובה מעיד על המחבר שהכירו עוד בימי עלומיו, וכמו שכותב בלשונו הצח:

ראיתי את המחבר הנכבדה שחיבר כבוד ידידי הרב הגאון חריף ובקי בחדרי תורה זך הרעיון ובר המזמה כ"ש מ' יעקב יוקל הירש נ' אבד"ק ניימארקט. ומצאתי בו דברים ערבים ונכוחים. מכירו הייתי מאז ועוד בימי עלומיו החל רוח ד' לפעמו להבין ולהשכיל בתוה"ק ולשדד מעמקי'.

וכן נמצא מו"מ בהלכה בין רבינו המחבר לחתנו ומ"מ הגאון רבי ארי' ליב ברודא אב"ד לבוב בעמח"ס מצפה אריה לא.

רבינו היה בידידות גם עם ש"ב הגאון רבי ישראל כ"ץ-רפאפורט זצ"ל אב"ד טארנא בעמח"ס שו"ת מהר"י הכהן שנתן לו הסכמה על הספר וכותב ומעיד עליה:

ספר הנחמד אשר עם לבב ידידי אהובי מאז הרב הגאון מ' יעקב יוקל נ"י האב"ד ניימארקט להוציאו לאור וראיתי בו דברים משביעים נפש שוקקה לדברי הכל מיוסדים על שרשי רבותינו הגאונים ז"ל ונבנים בתבונה ודעת יה' ד' עמו.

וגם בספרו^ל נשמרו למזכרת איזה תשובות שהשיב לרבינו המחבר בענינים שונים בד' חלקי שו"ע. בין בתרי תשובות רבינו בספרו ברכת יעקב נמצאים גם שמות גדולים ורבנים נוספים יושבים על מדין, שהמחבר התכתב אתם ונשא ונתן בדבריהם^ל.

ספרו ברכת יעקב

כפי שמתאר רבינו המחבר בהקדמתו, הדפיס את ספרו 'ברכת יעקב' בלעמבערג שנת תרל"ט, לאחר שרבו בעל דברי חיים זצ"ל אלץ עליו שיוציא לאור את חידושי תורתו, וכה דבריו:

פעם אחת שאל אותי, אם אני כותב דברי תורה וכו', והשיבותי, אשר רק מעט מזעיר אנכי כותב הנראה בעיני להכרח, וזולת זה אינם חשובים בעיני חידושיי לחרוט אותם עלי גליון. וישיבני דבר ויוכיחני לאמר: אשר כל איש ואיש אשר חנני השי"ת להמציא ולחדש פלפולי דאורייתא מחויב להעלותם עלי ספר, כי קודשא בריך הוא חדי בפלפולא דאורייתא, רק שאדם צריך לידע אשר לא ממנו יצאו הדברים - רק סייעתא דשמיא.

ודבריו הקדושים הכו שורש בלבי. והחלתי לקבוע על יד חידושי ולהיות לי למשמרת את השבתי לשאלי דבר ה' זו הלכה ופעם אחד נסעתי למחנתו הקדושה ולקחתי עמי מעט מחידושי הנכתבים וכאשר באתי לפניו

~~~~~ הערות ~~~~~

כט. ראה שו"ת שואל ומשיב מהדו"ק ח"א סי' קפ"ז וסי' ר"א ומהדו"ג ח"א סי' ת"ס

ל. נדפס בפר זקנו ישועת יעקב חלק אה"ע סי' קט"ז

לא. שו"ת מצפה אריה ח"א סי' מ"ט ורבינו משיב על דבריו בהשמטות שנדפסו בחלק חושן משפט סי' כ"א בסוגיא דאי עביד לא מהני

לב. ראה שו"ת מהר"י הכהן חיו"ד סי' מ"ד, וחלק אה"ע סי' ד' וסי' י"ט

לג. ע' במפתח שמות האיש, לרשימה מפורטת של שמות גאונים וצדיקים הנזכרים בתשובות המחבר

דיבר עמי עוד הפעם אודות חידושי ואמרתי לו כי הבאתי מעט מחידושי ובקשתי ממנו לעיין בהם וקבלם ממני ולאחר אשר עיין בהם אמר לי בפה קדשו כי ראוי הדברים להעלותם על מכבש הדפוס ונתן לי בכתב הסכמתו עליהם.

אולם בפועל לא הדפיס את ספרו רק אחרי שסבל צער גידול בנים מפטירת בנותיו בדמי ימיהם, כמו שכתב בהקדמתו:

ובכל זאת לא נפתה לבי להדפיסם ולהמנות בין מחברי ספרים כי ידל כבוד יעקב ובעיר מצער רב אנכי וביחוד בימים לא טובים האלו שכבוד התורה הורד עשר מעלות אחורנית כל זאת הסיב לבי אחורנית להוציא לאור ספרי עד כי יד ה' נגעה בי.

בשם הספר רמז לשמו וזכרון שמות בנותיו שנפטרו בקוצר ימים ושנים, וכמו שכתב בלשונו:

הוכיחני עשתונותי והלינו רעיוני לעשות זכר לשמם אחרי אשר זרע אין להם וגמרתי בדעתי להדפיס החיבור הזה וע"כ קראתי שם החיבור בשם ברכת יעקב כי ב'ר'כ'ת גימ' מירל מרים גיטל מספר תרכ"ב וי'ע'ק'ב הוא שמי יהי מנוחתם כבוד וזכרם לעד.

הספר הדפיס עם הסכמות שקיבל ממרן הדברי חיים זצוק"ל, והגאונים רבי צבי הירש אורנשטיין זצ"ל אב"ד לבוב בנו של רבי מרדכי זאב בן הגאון בעל ישועת יעקב רבו של רבינו המחבר, מחותנו רבי שמעון סופר אב"ד קראקא אחי גיסו הגאון בעל 'כתב סופר' זצ"ל, ורבי ישראל כ"ץ ראפפורט אב"ד טארנא זצ"ל.

כנראה הדפיס המחבר מתחלה קונטרסים מספרו שנתפרסמו בקרב הלומדים, ולאח"כ הדפיס את כל הספר ביחד וצירף בסופו כמה תשובות שהשיב על הערות וקושיות שהקשו עליו מטובי הלומדים לאחר שעיינו בקונטרסיו. תשובות האלו נדפסו בסוף חלק חושן משפט, וכמו שכותב רבינו אל הגאון רבי ארי' לייב ברודא אב"ד לבוב'ל:

נתכבדתי בנועם פלפולו חריפתא אשר פלפל על איזה קונטרסים הנדפסים מספרי ברכת יעקב. ואם כת"ה בא כמשיג נאמנים לי פצעי אוהב ומי יתן שיהי הרבה מבקרים על ספרי אמנם לא יהיו נופלים ממעלת כת"ה ובהם אתכבדה. ועתה ידיד לבי אם באמת ובתמים כתב לי שרק איזה דברים מצא בספרי שיש לפקפק עליהם אם כן איפוא על זה אמר החכם אשרי לאיש שחטאיו ספורות.

כבר בשנת תרנ"ה ט"ו שנה לאחר שיצא ספרו לאור, מצאנו מתפלפלים בדבריו ומסתמכים עליו כמ"ש בספר אמרי יואב שנדפס בעיר לעמבערג בשנת תרנ"ה בחידושי המו"ל בסופו שכתב בזה"ל: "ועוד אמרתי לצרף להיתר ע"פ מה שראיתי בתשובת ברכת יעקב סוף חלק יורה דעה מהגאון ר' יוקלי ניימארק

~~~~~ הערות ~~~~~

ז"ל" כמו כן מצינו בספרים אחרים, מביאים דברי רבינו מספרו ברכת יעקב^{לה}, והספר היה מפורסם בין הלומדים להשתעשע בחריפותו וליהנות מחידושיו^{לו}.

לאחר השואה האיומה כשנאבדו רוב ספרי הקודש וכמעט ולא נשאר מהספר ברכת יעקב, היו רבים וכן שלימים שעוררו את לבב נכד המחבר זקנינו ר' אברהם אבא הירש ז"ל להדפיסה מחדש, ובמיוחד היה הגה"צ רבי צבי הירש מייזליש זצ"ל אב"ד ווייטצען שהיה תופס ישיבה ומו"ץ בעיר ניימארק עירו של המחבר עד המלחמה, והוא הגבר אשר כמה פעמים דיבר על לבו להדפיס את ספר זקנו מחדש.

באותן הימים כשנכנס בנו ר' מנחם זאב ע"ה פעם בקודש פנימה להתברך מפי רביה"ק בעל דברי יואל זצוק"ל מ'סאטמאר, ביקש אביו ר' אברהם אבא ז"ל ממנו שישאל דעתו הגדולה בענין הדפסת הספר ברכת יעקב, ותשובת רבינו בלשון קדשו היתה "שאל הדברי חיים כבר הסכים להדפסתו, מה עוד נשאר לשאול עליה". וכן עודדו יבלחט"א הגה"צ רבי ישראל חיים מנשה פריעדמאן שליט"א דיינא רבא דק"ק סאטמאר בוויילאמסבורג, שיגש אל מלאכת הדפסה ויפיץ את אור תורתו וברכת יעקב על פני חוצות, ובשנת תשמ"ה אכן זכה זקנינו בסיוע בניו ובני משפחתו להדפיס את הספר 'ברכת יעקב' במהדורת צילום, וחילקם ביעקב בקרב לומדי התורה ובתי מדרשות, לעסוק בהן בדברי תורה וידובבו שפתי המחבר בקבר.

בית יעקב

רבינו המחבר רבי יעקב יוקל ב"ר מרדכי זאב זצ"ל נפטר בשנת תרמ"ד, ומנו"כ בעיר רבנותו ניימארק בגאליציה. לדאבונינו אין לנו מידע מדויק על יום פטירתו, אחרי שהבית החיים בעיר ניימארק חוללה בידי הרשעים הנאצים בימי השמד, וגם לא נשארו לפליטה מסמכים הרשמיים והמאטריקאלן של העיר ניימארק מאותן השנים, ואנחנו לא נדע את יום היארצייט, אולם זאת עולה לנו מרשימות הקהלה שחלקם נשתמרו, שככל הנראה נפטר בחודש אדר בשנת תרמ"ד.

בספרי היזכור על העיר, נמסרה מזקני יושבי עירו ניימארק, שהיו נוהגים לעלות ולשפוך שיח על קברו ביום היארצייט. בשנת תשס"ה נסע נכדו זקנינו הרה"ח רבי אברהם אבא הירש ז"ל עם סיעת משפחתו לעיר ניימארק, והעמיד מצבה לזכרו על הביה"ח הישן דשם, לנצח את שמו במקום כהונתו, עד אשר נזכה שיקוצו וירננו שוכני עפר במהרה.

לרבינו נולדו בנים ובנות מב' זיווגיו, ומזכירם לשבח בהקדמת ספרו ונעתיק את לשונו:

והשי"ת יזכני לאורך ימים ושנים ללמוד וללמד ולשמור ולעשות ומעין הברכות יריק שפעת ברכה אושר ועושר לבני אשר חנן ה' אותי בני המופלג החריף החסיד מו' **שלמה** נ"י (מזוגתי הראשונה הצדקת תנצב"ה) והוא מצד אמו נכד להרב ר' בעריש יעקעלס אחיו של הרב שמואל יעקעלס. ובני המופלג החריף החסיד מו' **מאיר**

~~~~~ **הערות** ~~~~~

לה. עי' בספר זכרון יהודה סי' כ"ד, ובספר באר שלמה אות ק' מערכת קרח ועוד

לו. כמו שסיפר הרה"ג רבי מיכל ניימאן ז"ל רב בעיר ווינא לזקנינו ר' אברהם אבא ע"ה, שבהיותו תלמיד הגה"ק בעל מנחת אלעזר זצ"ל בעיר מונקאטש, היה ידוע בין הבחורים שאם היו רוצים להתכונן עם קושיא חריפה על הסוגיא שלימד הגה"ק ממונקאטש זצ"ל היו מעיינים בספר ברכת יעקב

נ"י ובתי יחידה הצנועה מ' לאה מלכה תח' עם בעלה הוא חתני היקר המופלג מו' חנוך העניך פרייא נ"י יה' נועם ה' עליהם ועל נשיהם המה כלתיי היקרים תח' ועל זרעם המה נכדיי היקרים והנעימים שיח' ויהי רצון שיתברכו בכל טוב ובעושר וכבוד ואריכות ימים ובבנים עוסקים בתורה ובמצות ביראת השי"ת ולא תהא פרץ ויוצאת וצוחה ברחובותינו עיין ברכות י"ז ע"ב וכל זרע וזרע זרעי יה' נאמנים לה' ולתורתו הקדושה.

ועוד היו לרבינו ב' בנות שנפטרו בדמי ימיהם רח"ל כמו שמשפר שם:

כי יד ה' נגעה בי ובמחשכים הושיבני וחשכו עלי המאורות כי בתי המבוללה במעלות הצנועה חסידה וצדקת מרת מירל מרים נ"ע מתה עלי ביום ב' כ"ח תמוז תרל"א שני שנים אחרי חתונתה ונשאר ממנה ילדה אחת אשר אמרתי ה' תה' לנחמתי אולם אהה בתוך שלושים מפטירת בתי נ"ע מתה עלי נכדי הילדה ולא נשאר מבתי הצדקת שום זרע. ואחרי כן טרם מלאת שתי שנים היתה עלי יד ה' והוכפל יגוני ונלקחה ממני בתי הבתולה הכלה הצנועה וצדקת מרת גיטל נ"ע ביום ו' עש"ק ז' ניסן תרל"ג ושתי בנותי לא מתו בעונותיהם כי זך ונקי מכל פשע וחטא היו רק בעונותי

רבינו מזכיר גם את אחיו יחידו "המופלג החרף החסיד מו' יואל משה נ"י" הוא היה מתגורר בעיר זאלקווא ונזכר בספרי הגאון רבי שלמה קלוגער זצ"ל, מבניו מזכיר רבינו את "בנו היקר המופלג השנון מו' שואל ליב שיחי" וגם הדפיס תשובה¹ שהשיב לו בבחרותו עם תוארים חשובים: לאהובי בן אחי ידידי הבחור מעם המופלא ומופלג חרוץ ושנון במעלות כמר שואל ליב נ"י" וכותב אליו בדברי ידידות "זה ימים כבירים אשר שמחתני בפעלך, להביא לפני פרי בכורי מחשבותיך מחידושיך הנעימים, בפי אין מילה להגיד לך גודל שמחתני, כאשר ראיתי דבריך הטובים הנאמרים בהשכל ודעת, ובם ראיתי גודל שקידתך בלמודיך הטוב, כן תוסיף עוז ואומץ בהתמדתך הטוב, ואז תוכל להיות מוצק, שתמצא חן בעיני אלקים ואנשים, ועיני ועיני אביך הרבני המופלג החסיד והחרף כש"ת מו"ה יואל משה נ"י יעלזו וישמחו, לראותך לאיש משכיל ומצליח בתורה."

בנו של רבינו המחבר, "הרבני המופלג בתורה החרף, אומן נפלא במלאכת השחיטה, בקי בטריפות הריאה כאחד הגדולים"² ר' מאיר הירש ז"ל היה מפורסם כשו"ב מומחה ומלבד גדלותו בתורה היה ידוע במדת החסד, ולאחר שנדד מארץ גאליציע לעבר מדינת זיבענבערג נתקבל כשו"ב ומורה צדק בעיר יארע שבגלילת העיר קלויזנבורג. רבות בשנים היה נוהג לעזוב את ארצו ונסע לעיר צאנז להסתופף בצל הקודש אצל הרה"ק מרן הדברי חיים זצוק"ל, והיה נמנה בין היושבים שמה, וכמה פעמים יש שם על כל חודש אלול ותשרי, והתאבק בעפר רגליו הקדושים של הרה"ק מצאנז זי"ע.

לאחר שנפטרה עליו זוגתו מרת מינדל ב"ר יצחק שמואל בשנת תרנ"ז, עבר לגור אצל בתו בעיר סאסרעגן ושם נפטר ונטמן בשם טוב, על מצבתו חרתו אלה הדברים:

פ"נ / אדם אחד מאלף / בר אוריין ובר אבהן / חריף ובקי קרא ושנה / שימש גאונים חסידי ארץ זי"ע / הרב הגדול מו"ה מאיר / בן הרב הגאון החרף / מוהר"ר יעקב זי"ע / אב"ד דק"ק ניימארק יע"א / נפטר ביום כ"ז אב שנת תרע"ה לפ"ק / ת.נ.צ.ב.ה.

~~~~~ הערות ~~~~~

לז. אורח חיים ס' ה'

לח. לשון אביו בתשובתו אליו שנדפסה בחלק יורה דעה ס' ג'

לר' מאיר וזו' נולדו ז' צאצאים ואלו הן: א. מרת טילא ע"ה ובעלה ר' יצחק פארקאש ע"ה מעיר קיש-באניע ב. מרת חוה גליקל ע"ה אשת הרה"ח ר' יצחק אייזיק ראזענפעלד ע"ה, סיפר זקנינו ר' אבא ע"ה שבהיותה ילדה בת ד' שנים נחלתה ל"ע וזקניה המחבר זצ"ל לקחה עמו להרה"ק בעל דברי חיים זצ"ל שבירכה שתזכה לרפואה שלימה ולאריכת ימים ושנים, והברכה אכן נתקיימה במילואה אחרי אשר בעלה נפטר בקוצר ימים ל"ע, זכתה וניצלה מהמלחמה הנוראה ואחרי השואה עלתה לארה"ק עם בנה הרבני התורני ר' יעקב יוקל ראזענפעלד ע"ה ואחותו מרת דינה מינדל אשת מו"ה ר' אברהם חיים כהן ע"ה נכד רבי פסח יהודה הכהן אב"ד סעקעלהיד, מרת חוה גליקל ראזענפעלד התיישבה עם משפחתה בבני ברק ושם נפטרה בשנת תשט"ז. ג. ר' יואל משה הירש ע"ה נפטר במלחמה"ע הראשונה בתור שירותו בצבא ואלמנתו עברה לגור לעיר פעסט באונגארן ד. מרת שפרינצא ע"ה עלתה ביחד עם אחותה מרת חוה גליקל לארה"ק ונפטרה בבני ברק ה. הילד יצחק שמואל נפטר בן ב' שנים ונטמן בעיר יארע ו. ר' מרדכי אלכסנדר זיסקינד הירש ע"ה מעיר דעעש ואח"כ בסאסרעגן ז. זקנינו הרה"ח ר' מנחם זאב הירש הי"ד מעיר סעקלעהיד שנעקד"ה ביחד עם זו' מרת אלטא פראדל הי"ד בת ר' ישראל זאב הכהן ע"ה ומרבית בני ביתם ביום א' דחג השבועות ו' סיון שנת תש"ד.

מצאצאי המחבר שנשארו לפליטה המה ממשפחת נכדו ר' מנחם זאב הירש ע"ה מסעקלעהיד, הלה המה א. בנו ר' יעקב הירש ע"ה מטעמעשוואר ואחר המלחמה בעיר קרית שמואל בארה"ק עם בניו ר' חיים שלמה ע"ה, ולהבחל"ח ר' מאיר הי"ו, ר' מנחם זאב הי"ו ואחותם מרת זהבה אשת ר' בצלאל ארליך ב. מרת דבורה מינדל אשת הרה"ח ר' שמואל שטרול ע"ה לאחר המלחמה התגוררו בעיר סעקעלהיד ואח"כ עלו לארה"ק והתיישבו בירושלים עיה"ק ביחד עם צאצאיהם ר' ישראל שטרול הי"ו ומרת פראדל שתחי' אשת ר' שמואל יודא אויש הי"ו ולהבחל"ח מרת רבקה ע"ה אשת ר' אברהם פייערשטיין הי"ו מעיר קרית יואל, ניו יארק יצ"ו ג. מרת חנה יהודית ע"ה אשת ש"ב ר' יקותיאל הכהן קאהן ע"ה מעיר פתח תקוה וצאצאיהם ר' מרדכי גימפל ע"ה, מרת מלכה ע"ה ולהבחל"ח ר' מנחם זאב הכהן מברוקלין יצ"ו ור' צבי הכהן מארה"ק. ד. זקנינו ר' אברהם אבא הירש ע"ה וזו' מרת לאה ב"ר בנימין ע"ה ובניהם; ר' בנימין הי"ו, ר' מאיר הי"ו, ר' משה יודא הי"ו, ר' ישכר דוב הי"ו, ר' שלמה זלמן צבי הי"ו ר' ישראל יעקב הי"ו ואחותם מרת שרה רבקה ובעלה ר' אברהם יעקב סג"ל לאווי הי"ו ולהבחל"ח אחיהם ר' מנחם זאב ב"ר אברהם אבא ע"ה.

אלה תולדות יעקב, ויתר גדולת תורתו הלה הם כתובים עלי ספרו, וזאת הברכה אשר הניח לנו 'ברכת יעקב', ללמוד בה ולהגות בדברי תורתו, ויושר יליץ בעדינו צאצאיו ובני משפחתו, ללכת בדרכי ישרים כל הימים, עדי נזכה לשמוח בשמחתן של ישראל בביאת גואל צדק ומשיחו הולך תמים.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

